

Булах Т. М., Гончарова Н. І.

УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА СЕЛІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Статтю присвячено дослідженню сфери житлово-комунального господарства на селі та визначенню проблем її розвитку. Проведено статистичний аналіз даних Державного комітету статистики, розраховано показники розвитку, проведено структурний аналіз та виявлено основні тенденції розвитку сфери житлово-комунального господарства в сільській місцевості України. Доведено, що сучасний стан житлово-комунального господарства на селі характеризується відсутністю належного матеріального, фінансового, кадрового та ресурсного забезпечення, необхідного для виконання завдань і повноважень місцевого самоврядування у цій сфері. За результатами зазначеного аналізу визначено, що сфера житлово-комунального господарства на селі потребує кардинального реформування, що має передбачати насамперед формування її нової структурної побудови, яка б поєднувала найкращі надбання зарубіжних моделей управління житлово-комунальною сферою.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, водопостачання, газифікація, благоустрій, фінансування, законодавча база
Рис.: 2. *Табл.:* 1. *Бібл.:* 12.

Булах Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра міжнародного менеджменту та маркетингу, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (вул. Чигоріна, 57, Київ, 01601, Україна)
Email: rla79@list.ru

Гончарова Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра міжнародного менеджменту та маркетингу, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (вул. Чигоріна, 57, Київ, 01601, Україна)
Email: nigoncharova@gmail.com

УДК 332.871(1-22)(477)

Булах Т. Н., Гончарова Н. И.

УПРАВЛЕНИЕ СФЕРОЙ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА НА СЕЛЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ

Статья посвящена исследованию сферы жилищно-коммунального хозяйства в селе и определению проблем ее развития. Проведен статистический анализ данных Государственного комитета статистики, рассчитаны показатели развития, проведен структурный анализ и выявлены основные тенденции развития сферы жилищно-коммунального хозяйства в сельской местности Украины. Доказано, что современное состояние жилищно-коммунального хозяйства на селе характеризуется отсутствием надлежащего материального, финансового, кадрового и ресурсного обеспечения, необходимого для выполнения заданий и полномочий местного самоуправления в этой сфере. По результатам отмеченного анализа определено, что сфера жилищно-коммунального хозяйства на селе нуждается в кардинальном реформировании, предусматривающем в первую очередь формирование ее нового структурного построения, которое бы сочетало наилучшие достижения зарубежных моделей управления жилищно-коммунальным хозяйством.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, водоснабжение, газификация, благоустройство, финансирование, законодательная база
Рис.: 2. *Табл.:* 1. *Библ.:* 12.

Булах Татьяна Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра международного менеджмента и маркетинга, Украинский государственный университет финансов и международной торговли (ул. Чигорина, 57, Киев, 01601, Украина)
Email: rla79@list.ru

Гончарова Наталья Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра международного менеджмента и маркетинга, Украинский государственный университет финансов и международной торговли (ул. Чигорина, 57, Киев, 01601, Украина)
Email: nigoncharova@gmail.com

UDC 332.871(1-22)(477)

Bulakh T. M., Goncharova N. I.

MANAGING HOUSING AND COMMUNAL SERVICES IN RURAL DISTRICTS: PROBLEMS AND WAYS OF THEIR OVERCOMING

The article is devoted to the study of the sphere of housing and communal services in rural districts and identification of problems of its development. It provides a statistical analysis of the State Statistical Committee data, calculation of development indicators, and structural analysis and reveals main tendencies of development of the sphere of housing and communal services in rural districts of Ukraine. It proves that the modern state of housing and communal services in rural districts is characterised with absence of proper material, financial, staff and resource procurement, required for carrying out tasks and authorities of local self-government in this sphere. It uses results of the analysis to define that the sphere of housing and communal services in rural districts requires cardinal reformation, which would envisage, first of all, formation of its new structural construction that would have combined best achievements of foreign models of managing housing and communal services.

Keywords: housing and communal services, water supply, gasification, provision of amenities, financing, legislative base.
Рис.: 2. *Табл.:* 1. *Библ.:* 12.

Bulakh Tatiana M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of International Management and Marketing, Ukrainian State University of Finance and International Trade (vul. Chygorina, 57, Kyiv, 01601, Ukraine)
Email: rla79@list.ru

Goncharova Natalya I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of International Management and Marketing, Ukrainian State University of Finance and International Trade (vul. Chygorina, 57, Kyiv, 01601, Ukraine)
Email: nigoncharova@gmail.com

Вступ. Сільська соціальна інфраструктура є матеріальною та організаційною основою задоволення життєвих потреб населення. Проте незадовільні економічні та соціальні умови прискорюють вимирання села, розширюють зони суцільної незаселеності сільських територій, розпорошують та знижують рівень забезпеченості об'єктами соціальної інфраструктури. Для припинення негативних процесів у соціальній інфраструктурі села необхідно здійснити комплекс заходів щодо поліпшення обслуговування сільських жителів, опрацювати практичні кроки збереження та відновлення матеріальної бази соціальної інфраструктури [7]. Саме це зумовлює актуальність даної публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У країнах з розвинутою ринковою економікою приділяється велика увага управлінню сферою житлово-комунального господарства на селі. Вагомий внесок у вивчення цих проблем зробили такі відомі вітчизняні вчені як: С. Гудзинський, О. Онищенко, М. Орлатий, І. Прокопа, П. Саблук, М. Хвесик, В. Юрчишин, К. Якуба; зарубіжні – Л. Ван Депоель, Ж. Вілкін, Т. Дуча, Х. Каравелі, М. Кларк, Т. Лонч та багато інших. Однак, незважаючи на різноплановість та глибину проведених досліджень, ця проблема залишається недостатньо вивченою і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз стану сфери житлово-комунального господарства у сільській місцевості України, виявлення проблем та надання пропозицій щодо перспектив її розвитку.

Основні результати дослідження. Важливе завдання галузей матеріально-побутового призначення полягає у забезпеченні населення житлом [7]. Динаміка розвитку житлового фонду сільської місцевості, забезпеченості населення житлом демонструє позитивну тенденцію до збільшення загального житлового фонду, але досить повільними темпами. Так, сільський житловий фонд України на початок 2012 р. становив 390,5 млн кв. м. загальної площі, що на 4,7% більше від рівня 2001 р. Із загальної площі житлового фонду 99,7% розміщується в житлових будинках. Площа гуртожитків і житлових приміщень у нежилых будівлях у загальному житловому фонді становила 0,3%. За типом житла сільські домогосподарства поділяються: 92,6% – індивідуальні будинки, 4,5% – окремі квартири, 2,8% – частина індивідуального будинку, 0,1% – гуртожитки. За кількістю кімнат домогосподарства розподілись наступним чином: 5,9% – одно-, 31,8 – дво-, 37,6% – трикімнатні, 24,7% – чотири і більше кімнат. Якщо дослідити питому вагу приватного житлового фонду сільської місцевості в загальній його структурі, то на початок 2012 р. вона дорівнювала 99,2%, державного – 0,3%, відомчого – 0,3%, найманого у фізичних осіб – 0,2% [4]. Це пов'язано з тим, що в більшості випадків селянське житло будувалося за рахунок громадян. Забезпеченість житлом у середньому на одного сільського жителя – 26,8 кв. м. загальної площі житла (при нормі комфортності 28,6 кв. м.). Відбувається поступове зростання даного показника: на 12,3% порівняно з 2000 р. (рис. 1).

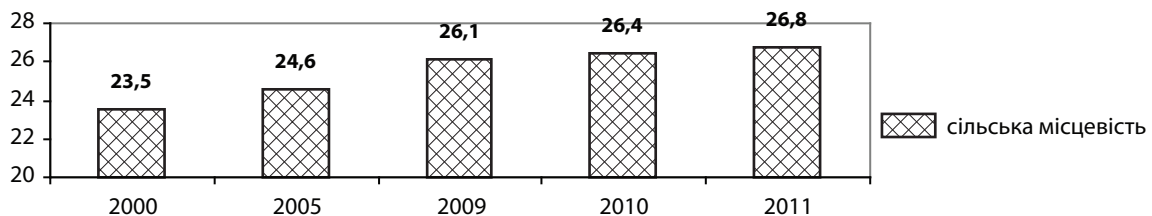

Рис. 1. Забезпеченість населення житлом у сільській місцевості, у середньому в розрахунку на одного жителя, кв. м. загальної площі, [12]

Однак його абсолютна величина поступається значенню розвинутих країн світу. Так, у Франції на одного жителя припадає понад 40, Канаді – 49, в США понад 65 кв. м. Згідно зі стандартами мінімальних житлових умов ООН, на кожного мешканця має приходиться не менше 30 кв. м загальної площі, а число кімнат у квартирі повинно бути на одну більше, ніж мешканців, які проживають у ній [6].

Групування регіонів за рівнем забезпеченості сільського населення житлом показало помітну значну диференціація між східними та західними областями України (табл. 1).

У розрізі регіонів найвищою забезпеченість житлом є в Київській області (41,3 кв. м.), найгіршою – в АР Крим (17,9 кв. м.). Показники свідчать, що в 2011 р. різниця між найвищим їхнім значенням та найнижчим досягла 2,3 рази. Згідно зі статистичними даними, на одного сільського меш-

канця припадає на 6,1 кв. м. житлової площі більше, ніж на жителя міста. Однак при цьому не враховується якісні характеристики сільських будинків, а наводиться їх загальна площа. Останнє пов'язано перш за все з процесом депопуляції, зменшенням загальної кількості жителів.

Незважаючи на зростання масштабів забезпеченості сільського населення житлом, суттєва частка домогосподарств забезпечена житловою площею недостатньою мірою. Житлова площа 41% домогосподарств нижче санітарної норми (13,65 кв. м на одну особу), у великих містах – майже кожного другого, у малих – 38%, у сільській місцевості – кожного третього домогосподарства. Зокрема, житлова площа чверті домогосподарств становить від 9,1 до 13,65 кв. м. на одну особу, майже кожного одинадцятого – менше 7,5 кв. м, 6% домогосподарств – від 7,5 до 9 кв. м. До речі найнижчий розрахунковий розмір житло-

Таблиця 1

Групування регіонів за рівнем забезпеченості сільського населення житлом, 2011 р., у середньому в розрахунку на одного жителя, кв. м. загальної площі*

кв. м.	Групи регіонів
до 21	АР Крим
21-25	Волинська, Донецька, Закарпатська, Івано-Франківська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Чернівецька
26-30	Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Сумська, Хмельницька
31-34	Вінницька, Черкаська, Чернігівська
більше 34	Київська

* Джерело: [складено автором за даними [4]]

вої площі має сільське населення, що проживає в однокімнатній квартирі.

Динаміка введення в експлуатацію загальної площі житла має тенденцію до зниження. Тільки за останній рік вона зменшилась на 590 тис. кв. м. У 2011 р. в експлуатацію було введено житла в 1,8 рази менше порівняно з 1990 р. і становило 2,4 млн кв. м [12]. Схожа тенденція простежується в усіх без винятку регіонах України. Крім того, поглибились територіальні відмінності скорочення житлового будівництва. Якщо, наприклад, у 2011 р. у сільській місцевості Київської області було введено 630 тис. кв. м загальної житлової площі, то в Миколаївській області – 16 тис. (у 39 разів менше) [4]. Найбільше новобудов за останнє десятиріччя було зведено у сільських населених пунктах Закарпатської, Київської, Івано-Франківської, Львівської, Вінницької, Одеської областей, а найменше – в Луганській, Кіровоградській, Запорізькій, Миколаївській областях. На нашу думку, таке явище пов'язане не тільки з рівнем заробітної плати в регіонах, а із процесами зовнішньої міграції сільського населення. У західних областях України з найвищим рівнем новобудов спостерігається від'ємне сальдо міждержавної міграції населення. Тобто члени сімей заробляють гроші за кордоном і, як правило, вкладають їх в житлове будівництво за основним місцем проживання, тобто в своїх селах.

Нині в Україні реалізуються низка програм, щодо підтримки житлового будівництва на селі. А саме:

- Державна програма забезпечення молоді житлом на 2002–2012 рр., яка за дев'ять років недофінансована з Держбюджету більш як на 790 млн грн, обсяги введеного в експлуатацію житла становили лише 12 відс. від запланованих, внаслідок чого 3 тис. молодих сімей не отримали житла. Особливо безнадійне становище молоді в сільській місцевості, де житло отримали лише дві сім'ї.
- Бюджетна програма «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників» обласними фондами підтримки індивідуального житлового будівництва на селі, за якою протягом 1998–2011 рр. більше 63 тис. сімей, які мешкають у сільській місцевості, отримали пільгові кредити на суму

522 млн грн. Це дало змогу ввести в дію 998 тис. кв. м житла та газифікувати майже 45 тис. садиб. Проте обсяги фінансування програми підтримки житлового будівництва на селі невеликі, і кількість житла, котре вводиться в експлуатацію у сільській місцевості, продовжує зменшуватися, і продовжує падати ціна на житло у селах розташованих віддалено від обласних та районних центрів.

- Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010–2017 рр., яка теж не додає оптимізму, тому що урядом не створено організаційних передумов її запровадження та не сформовано Єдиного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов та перебувають на квартирному обліку. Звужено кількість областей з 19 до 10, де реалізовувалася державна програма, що призвело до зменшення у 5 разів кількості осіб, які могли б скористатися державною підтримкою [3].

Темпи зростання сільського житлового фонду продовжують знижуватись також через значну кількість старих будинків, які доводиться ліквідувати. Нині в експлуатації перебуває доволі вагома частина житла, вік якого становить півстоліття. Станом на 2011 р. у сільській місцевості 11,8% житла було збудовано у 40-х роках і раніше, 20,5% – у 50-х роках, 27,5% – у 60-х роках, 18,9 – у 70-х роках, 14,8% у 80-х роках. У відносно новому житлі, збудованому у 1991 р. і пізніше, мешкають лише 6,5% домогосподарств. Серед регіонів у Львівській та Чернігівській областях понад 20% складають домогосподарства, житло яких побудовано у 1940-х роках і раніше (рис. 2). По 15–18% такого житла припадає на Житомирську, Кіровоградську, Одеську і Хмельницьку області. Серед домогосподарств, які мешкають у житлі, збудованому до 1970 р., 39% повідомили, що капітальний ремонт їх житла жодного разу не проводився. Капітальний ремонт не проводився в 35,6% [4].

Нині в аварійному стані знаходиться понад 11 тис. житлових будинків загальною площею 546 тис. кв. м., що становить 0,2% від загальної їх кількості, в яких проживало 5775 тис. постійних мешканців.

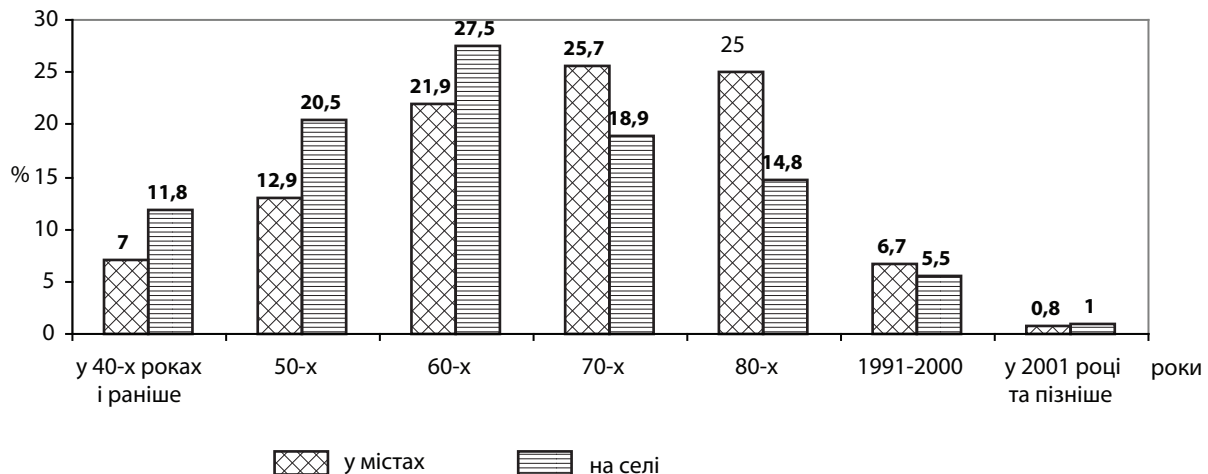

Рис. 2. Розподіл міських та сільських домогосподарств за часом будівництва їх житла, 2011 р., [4]

Найгірша ситуація спостерігається в Київській (1071 осіб), Харківській (1217 осіб), Чернівецькій (1132 осіб) областях. На капітальний ремонт житла в 2011 р. було витрачено 5,2 млн грн, що дозволило відремонтувати 15,8 тис. кв. м. житлового фонду (2,8% загальної площі приміщень). На 1 січня 2012 року в Україні налічувалось 6,1 млн житлових будинків, із них 2,3 тис. гуртожитків і 646 незаселених будинків. Кількість безлюдних, непридатних для мешкання будинків останнім часом зростає. Особливо швидко це відбувається в сільській місцевості Вінницької, Житомирської, Полтавської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської областей [4]. В основному порожні будинки знаходяться у віддалених і малих селах, де проживають переважно самотні люди похилого віку, внаслідок чого активізація в цих районах житлового будівництва залишається поза увагою [7].

Оскільки загальна площа житлового фонду з розрахунку на одну особу недостатньо об'єктивно відображає рівень задоволення потреби сільського населення в житлі, його доступ до житлово-комунальних послуг слід оцінювати за допомогою показників, які враховують якісні характеристики цього фонду. Якість житлового фонду значною мірою характеризує його благоустрій, який здебільшого не відповідає сучасним вимогам. Зокрема, розглядаючи показник забезпечення домогосподарств джерелами питної води на початок 2012 р., можна побачити для 57,8% сільського населення – це криниці, колонки в своєму дворі, а мережа водопостачання доступна лише для 25,9%. В розрізі регіонів водою з місцевих джерел користуються в основному сільські жителі чотирьох областей Західного регіону. Так, Житомирська область забезпечується водою з власних джерел на 69,2%; Івано-Франківська на – 73,5; Тернопільська – на 67,7 і Чернівецька – на 83,5 [12]. Високий рівень забезпечення населення водогінними мережами в селах Криму (51,3% будинків та квартир сільського населення регіону), Закарпатської (50,2%), Херсонської (44,5%), Запорізької (40,5%), Миколаївської (39%), Одеської (33,9%), Донецької (33,3%) та Дніпропетровської (31,9%) областей [4]. Проте майже по-

ловина з них внаслідок тривалого часу використання і недосконалої експлуатації працює з перебоями та не забезпечує нормативної якості води. У багатьох регіонах вода подається лише у відповідні години, у сільській місцевості цей показник становить 18,7%. Екологічний та санітарний стан джерел водопостачання наближається до критичного (особливо на територіях з розвинутим сільськогосподарським виробництвом) [7].

Однією з причин такого стану є висока зношеність водогонів. За останні 12 років протяжність мереж каналізації та водопроводу в Україні зросла на 37% – 39%, а довжина мереж, які перебувають в аварійному стані, збільшилась у 6 разів. У середньому по Україні частка ветхих і аварійних мереж нині становить 27,3%, досягаючи 46,3% в Івано-Франківській області та 52,6% – у м. Севастополі. Серед головних каналізаційних колекторів ветхими і аварійними є 22,4%, головних колекторів вуличної каналізаційної мережі – 27,6%. Як наслідок практично всі підприємства водопровідно-каналізаційного господарства України перебувають у зоні збитковості. Значний дефіцит фінансування «Комплексної програми першочергового забезпечення сільських населених пунктів, що користуються привізною водою, централізованим водопостачанням на 2001–2005 роки і прогноз до 2010 року» [5] та «Державної цільової соціальної програми першочергового забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, що користуються привізною водою, на період до 2010 року» [2] не дозволив Україні досягти встановлених цілей. З 1 січня 2013 р. набрав чинності Закон України «Про затвердження загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» [10], який передбачає для першочергового забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, що користуються привізною водою – 1668,6 млн. З метою запобігання техногенним та епідемічним ситуаціям у сільській місцевості, пов'язаних із низькою якістю питної води, своєчасного усунення аварійного стану котелень і мереж тепло-, водопостачання та водо-

відведення впроваджені [1] загальнодержавна цільова програма «Питна вода України на період 2011–2020 рр.» [8] та Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009–2014 роки» [9]. На реалізацію заходів останнього необхідно фінансування із Державного бюджету в сумі 23 млрд 365 млн гривень. Державні кошти сприяють також залученню коштів місцевих бюджетів на умовах співфінансування робіт у сфері комунально-побутового обслуговування. У 2011 році на фінансування ремонтних робіт залучено 57,4 млн гривень з місцевих бюджетів. Із наявних у сільській місцевості 68 тис. км водопровідних мереж та 4,5 тис. км каналізаційних мереж 30 % уже відпрацювали свій амортизаційний термін (21,2 тис. км водопровідних, 1,2 тис. км каналізаційних) і перебувають в аварійному стані, а тому підлягають капітальному ремонту або заміні, що пов'язано із значними фінансовими затратами. Через обмеженість бюджетного фінансування підрозділи Укрсількомунгоспу обслуговують лише 30 відсотків від усіх сільських населених пунктів, що мають централізоване водопостачання та водовідведення [1].

Серйозною проблемою залишається газифікація сільських населених пунктів. Централізоване газопостачання є лише в 84,3% домогосподарствах, хоча через територію України проходять 14 великих магістральних газопроводів, а всього газопроводів високого тиску понад 60 од. Якщо найбільша протяжність вуличної газової мережі була в 2011 р. в сільській місцевості Київської (13,1 тис. км), Полтавської (12,8 тис. км) та Дніпропетровської (9,7 тис. км) областей, то в Херсонській області – лише 1,5 тис. км, в Кіровоградській – 2,1 тис. і в Одеській області – 2,5 тис. км [12]. Головна причина стримування темпів сільської газифікації – недостатня кількість капітальних вкладень. Крім того, не використовуються повністю наявні резерви, адже газові мережі прокладені, як правило, лише по центральних вулицях сіл, до більшості споживачів голубе паливо не підведене через брак коштів на придбання труб та виконання монтажних робіт [7].

У цілому на початок 2012 р. водопроводом було забезпечено 35,6% загальної площі, каналізацією – 34,4%, опаленням 53%, ванними – 29,8% житла, гарячим водопостачанням – 5,7%, телефоном – 24,8% [12]. Отже, рівень благоустрою житлового фонду в сільській місцевості не

відповідає європейським стандартам. Якщо, скажімо, у Швеції рівень забезпечення житла водопроводом, каналізацією, центральним опаленням складає 98–99 % [11], то в сільській місцевості України – 38,6 %. Гарячим постачанням менше ніж на третину забезпечені всі домогосподарства України, а у Вінницькій та Чернівецькій областях – менш ніж на 10 %. Тому й не дивно, що значна частина сільських жителів (59,5%), як свідчать дані вибіркового обстеження умов життя домогосподарств, не задоволена перш за все житловими умовами [4].

Крім цього, у Німеччині, Швеції, а також в інших країнах давно практикується спорудження комфортабельних будинків з досить низьким рівнем споживання енергії, без підключення до загальних каналізаційних мереж. У Туреччині, Німеччині, Польщі, Фінляндії широко ведеться будівництво житла із системами сонячного опалення та акумуляції тепла [11]. Особливо важливо забезпечити використання цього досвіду в сільській місцевості, де щільність забудови є надзвичайно низькою і прокладання теплових мереж для районів одноповерхової садибної забудови є збитковим.

Висновки. Отже, сучасний стан житлово-комунального господарства на селі характеризується відсутністю належного матеріального, фінансового, кадрового та ресурсного забезпечення, необхідного для виконання завдань і повноважень місцевого самоврядування у сфері житлово-комунального господарства і, як наслідок, кризою у цій сфері, яка проявляється насамперед у сферах утримання об'єктів благоустрою, житлового фонду та енерго-, тепло-, водопостачання населення. Враховуючи важливість нормального функціонування ЖКГ, його вплив на соціальну сферу сільської місцевості України, галузь потребує кардинального реформування, що має передбачати насамперед формування її нової структурної побудови, яка б поєднувала найкращі надбання зарубіжних моделей управління житлово-комунальною сферою. Реформа ЖКГ має бути законодавчо, організаційно та економічно забезпечена на чотирьох рівнях: на рівні державних органів виконавчої влади; місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування; житлово-комунальних підприємств різних форм власності; споживачів послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнибіденко І. Ф. Ринок праці та соціальна інфраструктура на селі: можливі перспективи розвитку / І. Ф. Гнибіденко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtse/2009_2/p_79-89.pdf.
2. Державна цільова соціальна програма першочергового забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, що користуються привізною водою, на період до 2010 року: постановова КМУ від 27 серпня 2008 р. № 741. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP080741.html.

REFERENCES

- Bandur, S. I., Zaiats, T. A., and Kutsenko, V. I. *Sotsialnyi rozvytok Ukrainy: suchasni transformatsii ta perspektyvy* [The social development of Ukraine: current perspectives of transformation and]. Cherkasy: Brama-Ukraina, 2006.
- «Derzhavni prohramy zabezpechennia hromiadian zhytloom.» [Government programs support public housing.]. www.adm.nikopol.net/jitlo/gromad.doc.
- Hnybidenko, I. F. «Rynok pratsi ta sotsialna infrastruktura na seli: mozhlyvi perspektyvy rozvytku» [Labour market and social

3. Державні програми забезпечення громадян житлом. – Режим доступу: www.adm.nikopol.net/jitlo/gromad.doc.
  4. Житловий фонд України у 2011 році : стат. бюл. / відп. за вип. І. В. Калачова. – К. : Держкомстат України, 2012. – 352 с.
  5. Комплексна програма першочергового забезпечення сільських населених пунктів, що користуються привізною водою, централізованим водопостачанням на 2001–2005 роки і прогноз до 2010 року: постанова КМУ від 23 листопада 2000 р. № 1735. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_2d/pg_isgzxg.htm.
  6. Куценко В. І. Соціальний вектор економічного розвитку: монографія / В. І. Куценко / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – К.: Наук. думка, 2010. – 735 с.
  7. Орлатий М. К. Проблеми розвитку основних галузей соціально-побутового призначення в сільській місцевості / М. К. Орлатий. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrzd/2011_1/14.pdf.
  8. Питна вода України на період 2011–2020 рр: Постанова КМУ від 5 квітня 2012 р. № 273. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-porjadku-vikoristannja-koshtiv-peredba-doc94378.html>.
  9. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009–2014 роки: Закон України від 24 червня 2004 року № 1869-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1869-15>.
  10. Про затвердження загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року: Закон України від 24 травня 2012 року № 4836-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4836-17>.
  11. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи: монографія / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. І. Куценко та ін. \ За заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – 2-ге вид. доповн. і переробл. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 620 с.
  12. Україна в цифрах 2011: стат. зб. – К.: ДП «ІАА», 2012. – 250 с.
- infrastructure in rural areas: possible prospects]. http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtse/2009_2/p_79-89.pdf.
- Kutsenko, V. I. *Sotsialnyi vektor ekonomichnoho rozvytku* [Vector Social Economic Development]. Kyiv: Nauk. dumka, 2010.
- [Legal Act of Ukraine] (2000). http://www.uazakon.com/documents/date_2d/pg_isgzxg.htm.
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-porjadku-vikoristannja-koshtiv-peredba-doc94378.html>.
- [Legal Act of Ukraine] (2004). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1869-15>.
- [Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4836-17>.
- [Legal Act of Ukraine] (2008). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP080741.html.
- Orlatyi, M. K. «Problemy rozvytku osnovnykh haluzei sotsialno-pobutovoho pryznachennia v silskii miststevosti» [Problems of development of the main branches of social amenities in rural areas]. http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrzd/2011_1/14.pdf.
- Ukraina v tsyfrakh 2011* [Ukraine at a Glance 2011]. Kyiv: IAA, 2012.
- Zhytlovyi fond Ukrainy u 2011 rotsi* [Housing Fund of Ukraine in 2011]. Kyiv: Derzhkomstat Ukrainy, 2012.

УДК 334.78)

Карпенко О. О.

АСПЕКТИ ПРОЯВУ ЕФЕКТУ ВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено рейтинг конкурентоспроможності країн, у тому числі України, за версією Інституту розвитку менеджменту. Встановлено, що одним з факторів, що значною мірою впливають на рівень конкурентоспроможності держави, є рівень кластеризації економіки. Наведено принципи, на яких мають формуватися кластери. Встановлено системні властивості кластера, які дозволяють отримувати синергетичний та мультиплікативний ефекти від функціонування кластера. Розроблено концептуальну схему прояву ефекту від функціонування кластера.

Ключові слова: рейтинг конкурентоспроможності країн, кластер, принципи формування кластера, системні властивості кластера, синергетичний ефект, мультиплікативний ефект, конкурентоспроможність національної економіки

Рис.: 1. *Табл.:* 2. *Бібл.:* 18.

Карпенко Оксана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра економіки та менеджменту, Київська державна академія водного транспорту ім. гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного (вул. Фрунзе, 9, Київ, 04071, Україна)

Email: karpo_2012@ukr.net